

Deontologie și Integritate academică

1. FUNDAMENTELE FILOSOFICE ALE ETICII ACADEMICE

Etica academică ca etică aplicată

- ▶ Etica este disciplina filosofică ce are ca obiect de studiu normele și valorile în funcție de care ne la noi înșine și la ceilalți în cadrul unei comunități sau societăți.
- ▶ Etica aplicată este un domeniu de studiu interdisciplinar al cărui scop este conceperea și dezvoltarea unor seturi de norme și sisteme de valori specifice unui domeniu anume.
- ▶ Întrucât diverse domenii pot avea seturi de norme și sisteme de valori diferite, ele trebuie studiate pornind de la principii teoretice diferite. Prin urmare, etica aplicată nu este o simplă aplicare a eticii.
- ▶ Etica academică este domeniul de studiu al normelor etice și al sistemelor de valori aferente lumii academice ca întreg și diverselor sale instituții.

Filosofie practică și filosofie teoretică

- ▶ Pentru a înțelege problemele legate de etica academică, trebuie făcută distincția dintre filosofie teoretică și filosofie practică.
- ▶ Filosofia teoretică înglobează toate domeniile filosofiei care studiază fenomenele din perspectiva adevărului și falsității.
 - ▶ *Domenii ale filosofiei teoretice: epistemologia, logica, metafizica și ontologia etc.*
- ▶ Etica în genere, ca și etica aplicată, se deosebesc de acestea prin faptul că sunt ramuri ale filosofiei practice.
- ▶ Filosofia practică studiază acțiunile și deciziile personale prin perspectiva binelui și răului, a utilului și dăunătorului.
 - ▶ *Domenii ale filosofiei practice: etica, teoria valorilor, consilierea filosofică, filosofia dreptului etc.*
- ▶ Distincția între filosofia practică este una centrală filosofiei moderne.

Rațiunea practică și cea teoretică

- ▶ Filosofia practică și cea teoretică sunt cercetări raționale. Prin urmare, ele țin de utilizarea rațiunii umane.
- ▶ În filosofia modernă găsim două sensuri ale rațiunii:
 - ▶ 1. Rațiunea ca natură umană - o trăsătură care distinge omul de restul animalelor
 - ▶ 2. Rațiunea ca facultate a sufletului omenesc
- ▶ În ambele sensuri rațiunea are însă două utilizări:
 - ▶ 1. Rațiunea teoretică - care se concentrează rațiunii asupra a „ceea ce este” pentru a-i determina adevărul sau falsitatea.
 - ▶ 2. Rațiunea practică - care se concentrează asupra a „ceea ce trebuie să fie” pentru a determina utilitatea sau bunătatea.

Filosofia practică și cea teoretică sunt domenii de studiu filosofic în care rațiunea umană se manifestă în ipostaza sa „practică” și, respectiv, „teoretică”.

Explicații și justificări

- ▶ Rațiunea practică și cea teoretică se diferențiază în mod fundamental prin instrumentele cu care fiecare își construiește teoriile.
- ▶ Rațiunea teoretică lucrează cu explicații cauzale care, în cazul ideal sunt necesare și conduc la *legi*. Pe calea acestor legi, rațiunea teoretică poate extrapola rezultatele sale și face predicții pentru viitor
 - ▶ Ex. Pe baza legii gravitației putem face predicția că, în orice loc al Pământului și în orice moment temporal, un obiect lăsat liber în aer va cădea pe Pământ.
- ▶ Rațiunea practică lucrează cu justificări finaliste care conduc la idealuri de comportament și la *legități*. Spre deosebire de legi, legitățile nu conduc către o necesitate, ci spre o cutumă.
 - ▶ Ex. Din faptul nu „se cuvine” să ne folosim de semeni ca de niște unelte, nu rezultă că acest lucru se întâmplă întotdeauna.

Omul ca agent și pacient moral

- ▶ Ca ramură a filosofiei practice, etica studiază justificările comportamentului omului în calitate *agent și totodată pacient moral*.
- ▶ Agent moral = Omul ca ființare care, prin deciziile lui, atrage oprobiul sau admirația celorlalți membri ai comunității
- ▶ Pacient moral = Omul ca ființare care suportă consecințele propriilor acțiuni, precum și ale acțiunilor altora.
- ▶ În aceste două ipostaze, omul este prins într-o rețea complexă de relații care trebuie armonizate printr-un set de norme și valori, astfel încât demnitatea individului să fie respectată și demnitatea celorlalți să nu fie lezate de acțiunile unui anumit individ.

Etică și morală

- ▶ În general putem opera o distincție între *morală* și *etică* ce ne poate face să înțelegem mai bine modul în care funcționează „normele etice”.
- ▶ Morală – sistem de obiceiuri, credințe, cutume și valori, adesea nereflectate, prin care o comunitate își reglează în mod implicit raporturile dintre indivizi.
- ▶ Etică – sistem reflectat, întemeiat și argumentat rațional de norme care formează împreună un sistem coerent de raportare la sine și la alții.
- ▶ Diferența dintre morală și etică nu este de scop, ci de tratare. Atât una cât și cealaltă urmărește armonizarea egoismului moral inerent omului.

Omul ca ființare egoistă

- ▶ Egoismul omului se poate împărți în trei categorii principale:
 - ▶ 1. Egoismul logic sau epistemologic - Ideea că părerea personală este mai îndreptățită decât părerea oricărui altcuiva.
 - ▶ 2. Egoismul estetic - Ideea că propriul nostru gust reprezintă o evaluare universală a plăcerii pe care o produce contemplarea artistică.
 - ▶ 3. Egoismul moral - Ideea că propriile proprii noastre fericire este prioritară fericirii celorlalți.
- ▶ În vederea armonizării egoismelor morale individuale:
 - ▶ 1. Morala prescrie *norme nescrise* sau *cutume*
 - ▶ 2. Etica prescrie *norme argumentate* și *sisteme de prescripții etice*.

Norme Morale și norme juridice

- ▶ Normele despre care vorbim în etică (fie ele argumentate rațional sau nescrise) se disting de normele juridice.
- ▶ Normele juridice decid legalitatea unei acțiuni și încălcarea lor se pedepsește prin mijloace juridice (amenzi, suspendarea unor drepturi, privarea de libertate etc.)
- ▶ Normele morale decid moralitatea unei acțiuni și încălcarea lor se pedepsește prin oprobriul public.
- ▶ Relația dintre cele două tipuri de norme este ambiguă: unii teoreticieni susțin că în genere sistemul de legi juridice trebuie să se fundeze pe idealuri, principii și norme morale („justiție prin drept și morală”), în vreme ce alți teoreticieni au trasat o ruptură între morală și lege („ordinea de drept fără morală”)

Etica academică și integritatea morală

- ▶ Etica academică și deontologia academică nu are în vedere normele juridice, ci normele morale.
- ▶ Încălcarea eticii academice nu aduce neapărat cu sine sancțiuni juridice decât dacă încălcarea normelor etice implică, automat, și încălcarea unor norme juridice.
- ▶ Etica academică accentuează aspectele legate de integritate morală, adică de adoptare în viața profesională și chiar personală, a unor comportamente și conduite etice dezirabile ca rezultat a internalizării în conștiința morală, a unor idealuri, principii și norme etice.